

Till näringsminister Thomas Östros

Konkurrenslagen

Konkurrenslagens syfte är att slå vakt om de samhällsekonomiska och konsumentpolitiska intressena av effektiv konkurrens. Dagligvaruhandeln är ett område där särskilt fokus har riktats mot bristande konkurrens och den höga prisnivån jämfört med övriga EU-länder.

I september förra året uppmärksammade jag att Vivo Stockholm med drygt 80 livsmedelsbutiker skulle lämna ett mångårigt samarbete med Axfood och istället anlita Bergendahls som grossist. Händelsen väckte stor uppmärksamhet och många som jag talat med betraktar vad som skett som den största förändringen i svensk dagligvaruhandel på flera decennier. Genom Vivo Stockholms beslut uppstod ett fjärde, fritt block i svensk dagligvaruhandel.

Anledningen till handlarnas beslut visade sig vara ett långvarigt missnöje med den service och de kommersiella villkor som Axfood erbjöd. Axfood har uttalat att de har som mål att ha 75 % egen detaljhandel och att av sortimentet i deras butiker till 25 % ska bestå av egna märkesvaror (EMV). Vi-handlarna, som de förra Vivo-handlarna nu heter, strävar efter lokal anpassning och har därför för kundernas skull valt att helt avstå från egna märkesvaror. Namnbytet till Vi-handlarna beror på att Axfood äger varumärket Vivo och att de förbjöd utbrytarna att nyttja det.

Svensk dagligvaruhandel fungerar idag så att grossisterna genom olika IT-system i realiteten låser fast detaljhandlarna och kan utöva stark kontroll och makt i stort och smått. Det är mycket svårt att byta grossist eftersom det kräver stora investeringar i nya informationssystem. I realiteten kan grossisterna i minsta detalj påverka såväl prissättning som val av sortiment.

I flera år har Axfood utnyttjat sin dominerade ställning gentemot Vi-handlarna genom att vid ett flertal tillfällen höja priserna utan att ens bry sig om att förhandla. Axfoods satsning på egna varumärken har också inneburit att de varor som Vi-handlarna velat ha i sina butiker antingen strukits ur sortimentet eller blivit föremål för kraftiga prishöjningar.

Utöver den kontroll som grossisten kan utöva genom IT-system finns också en riklig flora av samarbetsavtal i branschen där handlarna förbinder sig att ha grossisten som huvudleverantör under förutsättning att det erbjuds "konkurrenskraftiga villkor". Axfood är dessutom i många fall kontraktsinnehavare i de hyresavtal som handlarna ytterst är beroende av.

INTERPELLATION TILL STATSRAÅD

2005-03-14

Axfood har vid flera tillfällen offentligt hotat Vi-handlarna med rättsliga åtgärder om de inte ger upp sin kamp och går tillbaka till Axfood som grossist. I tidningsartiklar har Axfoods ledning gjort gällande att samarbetsavtalen gör det möjligt för Axfood att när som helst kunna tvångsköpa Vi-butiker. I slutet av 2004 blev också ett antal handlare uppsagda av Axfood från sina hyreskontrakt som straff för att man valt en annan grossist. Enligt uppsägningen ska Axfood från september 2005 starta egen detaljhandelsverksamhet i lokalerna. Axfoods aggressiva beteende har skapat oro i handlarleden och skulle om planerna fullföljs förstärka dagligvaruhandelns koncentration till tre grossistledda handelsblock. Detta trots tillkomsten av Lidl,

I teorin kan man säga att Vi-handlarna när man fattade beslut att byta grossist kunde välja att köpa från ICA (ca 50 % av den rapporterade omsättningen), Coop (ca 22 %), Axfood (ca 23%) , Bergendahls (ca 5%) eller ett antal mindre grossister. Teoretiskt skulle Axfood således inte anses ha en dominerande ställning. I realiteten har dock Axfood en dominerande ställning på den marknad som är möjlig för Vi-handlarna, den sk relevanta marknaden.

Coop säljer nämligen inte till fria handlare och ICA ställer för leveranser krav på att Vivo-handlarna för att kunna bli kunder skulle tvingas ge upp sin frihet och inordna sig i något av ICAs butikskoncept. Vi-handlarna hade egentligen bara att välja mellan Axfood och Bergendahls. På den för Vi-handlarna relevanta marknaden – knappt 30 % av den svenska dagligvarumarknaden – har Axfood därför en dominerande ställning.

Vi-handlarna har anmält Axfood till Konkurrensverket. I anmälan framhålls att Axfood missbrukar sin dominerande ställning genom att hänvisa till samarbetsavtal som tecknats under andra förutsättningar och för andra syften. Dessa av avtal har för övrigt i andra sammanhang ogiltigförklarats av konkurrensverket Dessutom vill Vi-handlarna att Konkurrensverket hindrar Axfood att säga upp Vi-handlare för avflyttning från butikslägen med motiveringen att man brutit mot de sk samarbetsavtalen. Vi-handlarna anser kort sagt att Axfoods agerande förhindrar en fri konkurrens, en uppfattning som jag delar.

Vi-handlarnas agerande innebär försök att komma ifrån nuvarande blockbildning och öka konkurrensen på den svenska dagligvarumarknaden. Det fria block som nu bildats har inneburit att det för konsumenterna skapats alternativ till de tre gamla blocken och deras ambitioner att profitera på egna varumärken. Nu finns ett alternativ för handlare som inte vill inordna sig i en hård central styrning utan hellre anpassar priser och sortiment till den lokala marknaden, till gagn både för konsumenter och inhemsk livsmedelsindustri.

Att näringsministern uppskattar en utveckling som leder till ökad konkurrens och valfrihet på den svenska dagligvarumarknaden tar jag för givet. Man kan dock befara att konkurrenslagstiftningen och dess tillämpning i hög grad går i otakt med den faktiska utvecklingen på den

INTERPELLATION TILL STATSRAÅD

2005-03-14

svenska dagligvarumarknaden.

Med hänvisning till ovanstående undrar jag om Näringsministern avser att se över konkurrenslagstiftningen så att:

- Det blir enklare att definiera vad som kan anses vara en sk relevant marknad för svenska livsmedelshandlare och att grossisternas möjlighet att utnyttja sin dominerade ställning förhindras,
- Grossistföretagens möjlighet att kontrollera handlarnas sortiment, varubeställning och prissättning genom olika IT-system starkt begränsas
- Det blir lättare för enskilda handlare att fritt välja huvudleverantör
- Gamla samarbets- och hyresavtal tillkomna i syfte att stärka småföretagande och skapa tillväxt inte i andra och senare sammanhang kan nyttjas för konkurrensbegränsade handlingar och direkt maktmissbruk.

.....
Anne Ludvigsson (s)

bänknr 101

Överlämnas enligt uppdrag

.....